

Projekt

UCHWAŁA NR .....
RADY MIASTA SZCZECIN
z dnia ..... 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Programu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej Gminy Miasto Szczecin na lata 2020-2022”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, 1309, 1571, 1696 i 1815) w związku z art. 92 ust.1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 511, 1571 i 1815), art. 176 pkt 1 i art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111,924 i 1818) **Rada Miasta Szczecin uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Programu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej Gminy Miasto Szczecin na lata 2020-2022” w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchyla się Uchwałę NR III/80/19 Rady Miasta Szczecin z dnia 22 stycznia 2019 r. w sprawie przyjęcia „Programu rozwoju pieczy zastępczej Gminy Miasto Szczecin na lata 2019-2021”

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Szczecin.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do uchwały Nr .....

Rady Miasta Szczecin

z dnia ..... 2020 r.

**PROGRAM WSPIERANIA RODZINY I ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
GMINY MIASTO SZCZECIN NA LATA 2020 - 2022**

Szczecin, 2020

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
2. Adresaci programu	3
3. Powiązania z innymi dokumentami	4
4. Diagnoza, zasoby, obecne działania	5
5. Cele i działania Programu	24
6. Finansowanie pieczy zastępczej	37
7. Limit zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	39
8. Monitoring i ewaluacja	39
9. Zakończenie	40

1. Wprowadzenie

Miasto Szczecin, jako gmina na prawach powiatu, zobligowane jest do opracowania i realizacji programów wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (zwanej dalej ustawą): programu wspierania rodziny i programu rozwoju pieczy zastępczej. Dokumenty te, mimo iż odnoszą się do obszaru zagadnień ściśle ze sobą powiązanych i w znacznej części realizowanych przez te same instytucje i podmioty, miały jak dotąd charakter odrębny i inną perspektywę czasową.

Niniejszy dokument obejmuje całokształt zagadnień i zadań samorządu terytorialnego w obszarze ustawy. W części powtarza on sformułowane w dotychczasowych dokumentach zadania i kierunki działań, ale też ujmuje nowe i zaktualizowane, wynikające zarówno z analizy skali rozmaitych zjawisk, zmian w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej i rodzinnej i ujmuje nowe już wdrażane i przewidziane do realizacji instrumenty wspierania rodzin, dzieci, rodziców zastępczych i głównych realizatorów zadań na ich rzecz.

Program opracowany zostały w powiązaniu ze „Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasta Szczecin na lata 2015- 2020” (zwanej dalej strategią), która wskazuje rodzinę jako kluczowego beneficjenta polityki społecznej Miasta, określając szereg działań wspierających szczecińskie rodziny na wszystkich etapach jej życia. Złożoność tych instrumentów – od wsparcia rodziców małego dziecka świadczeniem finansowym „Bon Opiekuńczy”, poprzez programy mieszkaniowe, program „Szczecin Przyjazny Rodzinie”, po świadczenie bon opiekuńczy „Alzheimer 75” - skutkuje specjalizacją przyjętych programów i tym samym oddziaływaniem na konkretną, zdefiniowaną grupę mieszkańców, w tym przypadku rodziny z dziećmi przechodzące kryzys.

Niniejszy program, zgodnie z założeniami ustawy, odnosi się do celów strategii dotyczących wspierania rodziny w kryzysie, co skutkować ma ograniczeniem kierowania dzieci do form pieczy zastępczej i reintegracją rodzin. Program dotyczy też doskonalenia pieczy zastępczej, tak by dzieci pozbawione opieki rodziców naturalnych zyskiwały wsparcie umożliwiające im godne i samodzielne życie w przyszłości.

2. Adresaci programu

Uwzględniając zapisy ustawy oraz rozeznane potrzeby za głównych adresatów Programu uznaje się:

1. Rodziny z dziećmi zagrożone wykluczeniem społecznym i niskim poziomem zaspokajania potrzeb, a tym samym narażone na doświadczanie trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
2. Rodziny, których trwałość i zdolność do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych jest zagrożona na skutek doświadczanych trudności, których nie są w stanie same przewyciężyć.
3. Rodziny, w których na skutek głębokich dysfunkcji doszło do ograniczenia władzy rodzicielskiej, a nierzadko do umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, czyli de facto nastąpiła już dezintegracja rodziny.
4. Rodziny zastępcze, dzieci i młodzież w pieczy zastępczej i inne podmioty pieczy zastępczej.

5. Usamodzielniani dorastający w pieczy zastępczej.
6. Realizatorzy zadań na rzecz wspierania rodziny, wspierania i organizacji pieczy zastępczej ich podopiecznych i osób usamodzielnianych.

Szczególnym adresatem programu są dzieci i młodzież z wyżej wymienionych rodzin, dla których przewidywane działania mają w części charakter kompensacyjny, przynajmniej okresowo, dla zminimalizowania konsekwencji zaburzeń w wykonywaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej przez rodziców.

Adresatem programu są także podmioty zobowiązane do realizacji całego szeregu działań na rzecz rodziny przeżywającej trudności w wykonywaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Zakłada się, że realizacja programu ma poprawić warunki wykonywania ich zadań, rozszerzyć grono partnerów i sojuszników, a poprzez okresowe gromadzenie i upublicznianie danych przyczynić się do lepszego dostrzegania potrzeb, adekwatne do nich planowanie finansowe i uwzględnianie problematyki rodziny w innych przyjmowanych regulacjach i rozwiązaniach.

Program nie jest adresowany jedynie do tych rodzin z dziećmi, które obecnie są objęte instrumentami pomocy społecznej. Zadania wspierające i profilaktyczne na rzecz rodzin są w nim ujęte także po to, by liczba rodzin z dziećmi w obszarze pomocy społecznej nie rosła, zmniejszała się liczba dzieci w zastępczych formach opieki.

Adresatem programu jest w szerokiej perspektywie całość społeczności Szczecina bowiem zakładana poprawa kondycji szczecińskich rodzin, zahamowanie niekorzystnych tendencji i skali problemu, jakim jest niewłaściwe wykonywanie funkcji opiekuńczo-wychowawczej jest żywotnym interesem tej społeczności w wymiarze strategicznym, co odpowiada zapisom krajowej Strategii Polityki Społecznej: *„...odpowiednio zaprojektowana i wdrożona polityka społeczna stanowi inwestycję, która przynosi korzyści wszystkim obywatelom i całemu społeczeństwu. Działania zmierzające do integracji społecznej zwiększają potencjał rozwoju, także sprzyjają zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach”*.

3. Powiązania z innymi dokumentami

Założenia programu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej, jako programu lokalnego, odnoszą się do wskazań dokumentów krajowych i regionalnych. Na poziomie krajowym są zgodne z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, na poziomie regionalnym cele programu są spójne z programem Region dla rodziny - Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2014 – 2020.

Program jest zgodny również z lokalnymi dokumentami strategicznymi: Strategią Rozwoju Szczecina 2025, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasta Szczecin na lata 2015-2020. Ze względu na złożoność oddziaływań przewidzianych w tych dokumentach, program jest komplementarny wobec innych dokumentów operacyjnych zakładających wsparcie rodziny, m.in. z: Programem Szczecin Przyjazny Rodzinie, Miejskim Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2013 – 2020, Programem Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016 – 2021, programami mieszkaniowymi STBS sp. z o.o., programami polityki zdrowotnej, Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Szczecin na rok 2020, Miejskim Programem Przeciwdziałania Bezdomności na lata 2017 - 2021.

4. Diagnoza, zasoby, obecne działania

4.1. Dane demograficzne, małżeństwa i rozwody.

Liczba mieszkańców Szczecina, to 403 883 osoby, z czego 52,5% stanowią kobiety, a 47,5% mężczyźni. W latach 2002-2017 liczba szczecinian zmalała o 2,7%. Średni wiek mieszkańców wynosi 43,5 lat i jest nieznacznie wyższy od średniego wieku mieszkańców województwa zachodniopomorskiego i całej Polski. Prognozowana liczba mieszkańców w 2050 roku wynosi 340 074.

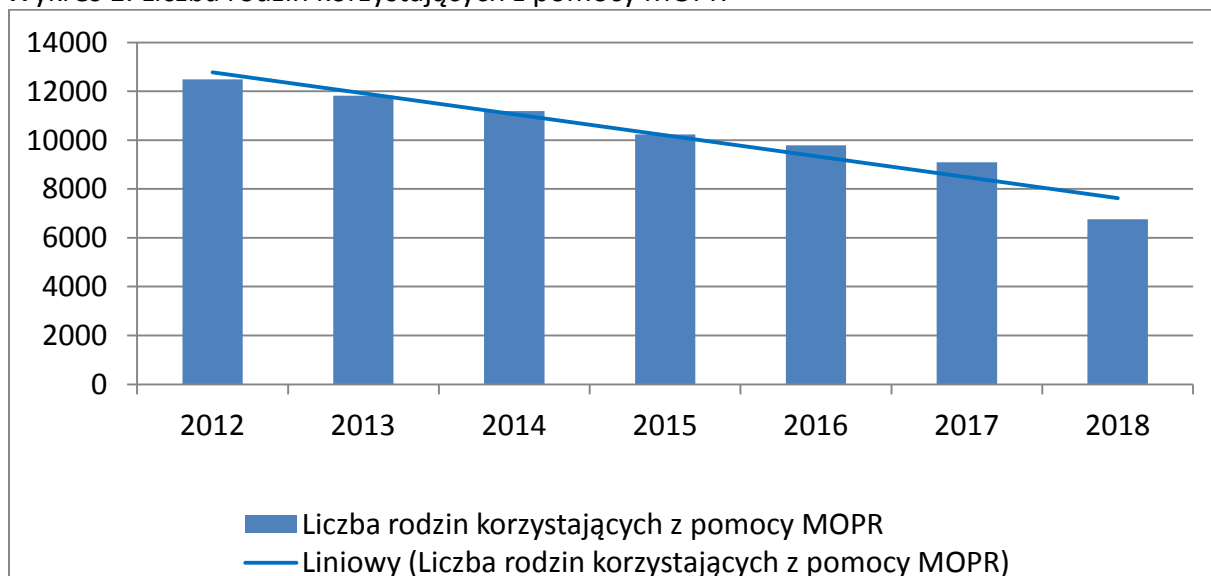
Mieszkańcy Szczecina zawarli w 2018 roku 2 210 małżeństw, co odpowiada 5,48 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to wartość porównywalna dla województwa zachodniopomorskiego oraz dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 873 rozwody, tj. 2,2 rozwody przypadające na 1 000 mieszkańców. Jest to znacznie poniżej wartości dla województwa zachodniopomorskiego oraz znacznie powyżej wartości dla kraju. 27,8% mieszkańców Szczecina jest stanu wolnego, 51,5% żyje w małżeństwie, 8,7% mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,4% to wdowy/wdowcy.

4.2. Rodzina w systemie pomocy społecznej

W Szczecinie, podobnie jak w całej Polsce zaobserwowano spadek liczby osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, co wynika, między innymi z bardzo niskiego bezrobocia (w Szczecinie w grudniu 2019 r. wynoszącego 2,4%, przy bezrobociu w województwie na poziomie 6,7%) oraz z realizacji rządowego programu Rodzina 500+.

Na podobnym poziomie utrzymuje się liczba zgłaszanych problemów społecznych, w tym stosowanie przemocy w rodzinie, nadużywania alkoholu, odsetek rodzin ze zdiagnozowaną bezradnością opiekuńczo- wychowawczą lub niską zaradnością życiową oraz ubiegających się z tego tytułu o wsparcie i pomoc.

Wykres 1. Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR

Źródło: Opracowanie WSS na podstawie sprawozdań MOPR w Szczecinie.

W codziennej pracy z rodzinami pracownicy socjalni MOPR wykonują działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do prawidłowego funkcjonowania społecznego – jest to szeroko rozumiana praca socjalna, wg ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Pomoc w formie pracy socjalnej udziela się niezależnie od sytuacji materialnej osoby lub rodziny.

W 2019 r. pomocy w formie pracy socjalnej udzielono 3 530 rodzinom składającym się z 4 870 osób, z czego 508 rodzin liczących 890 osoby nie korzystało z innych form pomocy (pomocy pieniężnej i niepieniężnej).

Pracownik socjalny świadczący osobie lub rodzinie pomoc w formie pracy socjalnej wyposażony został w narzędzie, jakim jest kontrakt socjalny. Kontrakt socjalny jest to pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc, określająca uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny.

Umowa ma na celu określenie sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów, umożliwienia aktywizacji społeczno-zawodowej, a także przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

W 2019 r. zawarto 559 kontrakty socjalne, liczba osób objętych kontraktem socjalnym wyniosła 461.

Tabela 1. Typy rodzin objętych pomocą w 2019 r. zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Wyszczególnienie		liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	
RODZINY OGÓŁEM		1	7 662	10 907
o liczbie osób:	1	2	5 933	5 933
	2	3	968	1 936
	3	4	366	1 098
	4	5	196	784
	5	6	112	560
	6 i więcej	7	87	596
RODZINY Z DZIEĆMI ogółem		8	957	3 334
o liczbie dzieci	1	9	432	1 057
	2	10	305	1 075
	3	11	125	587
	4	12	63	361
	5	13	16	112
	6	14	10	83
	7 i więcej	15	6	61

RODZINY NIEPEŁNE ogółem		16	522	1 548
o liczbie dzieci	1	17	259	546
	2	18	169	537
	3	19	57	246
	4 i więcej	20	37	218

Źródło: Opracowanie MOPR na podstawie sprawozdań własnych.

Z pomocy MOPR z ogólnej liczby rodzin korzystających 12,49% to rodziny z dziećmi.

4.3. Asystentura rodzin

Rodziny z dziećmi, wymagające specjalistycznego oddziaływania, przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych objęte są wsparciem asystentów rodziny. W 2019 r. takie wsparcie, oferowane przez 30 asystentów zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Szczecinie, otrzymały 423 rodziny.

Tabela 2. Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny w 2019 r.

Wyszczególnienie		01.01.2019	01.07.2019
		– 30.06.2019	– 31.12.2019
Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny - ogółem		315	318
z tego:	do 3 miesięcy	39	40
	powyżej 3 do 12 miesięcy	93	119
	powyżej 1 roku	183	159
Liczba rodzin, z którymi asystent rodzin zakończył pracę - ogółem		84	90
z tego:	ze względu na osiągnięcie celów	35	35
	ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę	27	35
	ze względu na brak efektów	13	14
	ze względu na zmianę metody pracy	9	6
Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny		171	185

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe MOPR z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, które jest sporządzane w okresach półrocznych.

Asystenci rodziny współpracują przede wszystkim z rodziną, wykorzystując jej zasoby w celu przezwyciężenia trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Zgodnie z ustawą podejmują, w celu zapewnienia skutecznej pomocy, współpracę z różnymi

instytucjami i organizacjami, w tym z organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania na zlecenie Gminy Miasto Szczecin. Asystenci motywują rodziców do wzmocnienia kompetencji wychowawczych poprzez, m.in., ukończenie warsztatów „Szkoła dla rodziców” realizowanych przez MOPR oraz udział w treningach przeprowadzanych w środowisku rodzinnym, w tym należytego prowadzenia gospodarstwa domowego, zarządzania budżetem, wykonywania czynności opiekuńczo – higienicznych. Z warsztatów korzystają również rodzice, którzy zostali zobowiązani do podnoszenia swoich kompetencji wychowawczych przez Sąd.

4.4. Placówki Wsparcia Dziennego

Jedną z form wpierania dziecka i jego rodziny jest prowadzenie placówek wsparcia dziennego (PWD), które pełnią bardzo ważną funkcję prewencyjną, w tym chronią dzieci przed umieszczeniem w pieczy zastępczej. Zapewniają opiekę i wychowanie dzieciom oraz młodzieży z rodzin, w szczególności dysfunkcyjnych, poprzez oddziaływania opiekuńcze, wychowawcze, edukacyjne oraz terapeutyczne.

Na terenie Szczecina funkcjonują obecnie 34 PWD w tym 1 Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona przez Centrum Opieki nad Dzieckiem (jednostka Gminy Miasto Szczecin) zapewniająca 30 miejsc, natomiast pozostałe 33 placówki prowadzone są przez organizacje pozarządowe, które zabezpieczają 1 157 miejsc dla dzieci i młodzieży.

Wszystkie placówki zobowiązane są do przyjmowania dziecka na wniosek rodziców, bądź opiekunów prawnych, pedagogów szkolnych, postanowienia sądu, kuratorów sądowych, MOPR. Pracownicy placówek podejmują współpracę z otoczeniem, w tym zobowiązani są do uczestnictwa w posiedzeniach grup roboczych w ramach procedury „Niebieskiej karty”, o ile dotyczą podopiecznych z rodzin, w których taka karta została założona, a także w działaniach dotyczących realizacji planu pracy z rodziną, o którym mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Placówki prowadzone są we wszystkich dostępnych prawnie formach:

- opiekuńczej,
- specjalistycznej,
- pracy podwórkowej,
- w formie łączonej.

Działaniem uzupełniającym funkcje PWD jest usługa pedagoga rodzinnego, którego zadaniem jest wspieranie rodziny na podstawie wspólnie opracowanego planu pracy, przy współpracy z instytucjami działającymi na rzecz dziecka oraz rodziny. Ta metodyka pracy opracowana przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci została wdrożona w placówkach na podstawie zlecenia zadania przez Gminę Miasto Szczecin organizacjom pozarządowym. Wspieraniem pedagogów objętych zostanie 40 rodzin.

4.5. Zespół intensywnej pracy z rodziną

W ramach projektu pn. „Samodzielni- kompleksowy system wsparcia dziecka i rodziny w Szczecinie” Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie utworzył dodatkową formą pomocy dla rodzin w postaci Zespołu Intensywnej Pracy z Rodziną (pracownicy socjalni, asystenci rodziny, specjalista pracy z rodziną), który w 2019 r. objął łącznie 21 rodzin w tym:

- 18 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, gdzie praca ukierunkowana jest na rzecz wzmocnienia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz w możliwych przypadkach na rzecz powrotu dzieci do rodzin biologicznych,
- 35 dzieci przebywających w rodzinie biologicznej, gdzie praca ukierunkowana jest na rzecz utrzymania dzieci w rodzinie biologicznej poprzez wzmocnienia roli funkcji rodziny i rozwijania umiejętności opiekuńczo - wychowawczych.

Uczestnicy w ramach projektu objęci są specjalistycznymi usługami wsparcia psychologicznego i pedagogicznego.

Wymiernym efektem pracy jest podjęcie współpracy członków Zespołu Intensywnej Pracy z Rodziną, psychologa, pedagoga z rodziną. Dzięki współpracy ze specjalistami na rzecz rodzin można w sposób kompleksowy intensywny i indywidualizowany pracować na rzecz rozwiązywania problemów rodziny w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, wypracować optymalne sposoby rozwiązania występujących problemów wychowawczych, wypracować front oddziaływań oraz ustalić indywidualne wskazówki do pracy z rodziną.

W odniesieniu do powyższego i w nawiązaniu do Indywidualnego Planu Pracy z Rodziną opracowanego przez asystenta rodziny we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym i/lub opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej efektem jest pogłębienie, wzmacnianie, w niektórych przypadkach nabycie wiedzy i umiejętności przez członków rodziny w zakresie:

- spędzania czasu wolnego rodziny,
- monitorowania sytuacji edukacyjnej poprzez udział w zebraniach, sprawdzaniu stanu przygotowania dziecka do szkoły, monitorowanie postępów w nauce,
- monitorowania i baczenia na sferę zdrowotną rodziny,
- dbania o rozwój psychiczny i emocjonalny dzięki wsparciu usług doradztwa specjalistycznego, do których rodzina ma dostęp,
- wzmacniania umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych dzięki wsparciu specjalistycznemu (psycholog, pedagog),
- poszerzenia lub/i nabycia wiedzy dot. metod wychowawczych dzięki motywowaniu rodziców/ opiekunów przez pracowników do udziału w zajęciach grupowych mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych,
- zwiększenia świadomości rodziców/ opiekunów nt. form pomocy instytucji i ich dostępności na terenie miasta,
- wzmacniania przez rodziców/ opiekunów swoich umiejętności w zakresie zarządzania budżetem domowym oraz prowadzenia gospodarstwa domowego, poprzez prowadzone treningi ekonomiczne,
- poszerzenia wiedzy przez rodziców/ opiekunów nt. sfery higienicznej i utrzymania czystości w miejscu zamieszkania poprzez treningi utrzymania czystości i rozmowy pedagogizujące na ten temat,

- integracji społecznej poprzez uczestnictwo w grupach wsparcia i warsztatów prowadzonych w ramach projektu.

W odniesieniu do powyższych działań Zespołu Intensywnej Pracy z Rodziną, pedagoga i psychologa efektem jest otrzymanie zgody przez trzech uczestników projektu na urlopowanie dzieci, które przebywają w Pieczy Zastępczej w miejscu zamieszkania rodziny biologicznej, dwie rodziny złożyły do Sądu wnioski o powrót dzieci z Pieczy Zastępczej do domu rodzinnego, w toku jest postępowanie w Sądzie na tę okoliczność. Dzięki pracy powołanego Zespołu wzrosła świadomość rodziców/opiekunów w zakresie pomocy oferowanej przez środowisko lokalne i tym samym pomocą placówek wsparcia dziennego objętych od czerwca było 10 dzieci. Natomiast kompleksowe wsparcie rodzin przyczyniło się do zwiększenia aktywizacji zawodowej uczestników projektu, tym samym uczestnicy dążą do usamodzielnienia i uniezależnienia się od finansów instytucji pomocowych.

4.6. Stan pieczy zastępczej

Podstawowe dane

Szczegółowe dane z zakresu zadań organizatora wsparcia rodziny, organizatora rodzinnej pieczy zastępczej i powiatowego centrum pomocy rodzinie zawarte są w sprawozdaniach rocznych z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie, który na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Szczecin Nr 521/11 z dnia 28 października 2011 roku, wyznaczony został organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej, a na podstawie statutu wykonuje także zadania powiatowego centrum pomocy rodzinie i podmiotu organizującego pracę z rodziną.

Przyczyny pobytu w pieczy zastępczej

Określenie przyczyny pobytu odnosi się do kluczowej okoliczności, a jej ustalenie w wielu wypadkach jest wynikiem subiektywnego wyboru przyczyny uznanej za główną. Realnie, w większości sytuacji, przyczyny są złożone i uwarunkowane wielopropblemowo. W obu formach pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) najliczniejsze są sytuacje uwarunkowane uzależnieniami, a przynajmniej skłonnością do nadużywania alkoholu i bezradnością opiekuńczo-wychowawczą, a często także bezradnością życiową oraz bardzo niskimi kompetencjami rodzicielskimi. Przemoc w rodzinie, wskazana jako główna przyczyna, najczęściej odnosi się do drastycznych sytuacji przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej. Bardzo wiele sytuacji mogłoby być zidentyfikowane jako przemoc przez zaniedbanie. Przyczyny społeczne, takie jak bezrobocie i ubóstwo w rzeczywistości stanowią nikły procent, a ponadto te akurat powody, o ile nie towarzyszy im uzależnienie, są w dzisiejszych realiach i ofertach pomocy takim rodzinom relatywnie najłatwiejsze do przezwyciężenia. Tym bardziej, że zakres materialnego wsparcia dla rodzin z dziećmi istotnie się w ostatnim okresie rozszerzył, wszelkie statystyki odnotowują istotną redukcję skali ubóstwa wśród rodzin z dziećmi. Wśród innych przyczyn znajdują się pozostawienie w szpitalu, poważna niepełnosprawność dziecka, bądź jego choroba przewlekła, a także porzucenie dziecka. Sieroctwo i półsieroctwo rzadko stanowi przyczynę pobytu w pieczy zastępczej. Pełne sieroctwo dotyczy jedynie kilkunastu dzieci, a półsieroctwo najczęściej dotyczy śmierci tego z rodziców, który sprawował faktyczną opiekę nad dzieckiem.

Tabela 3. Najczęstsze przyczyny pobytu w pieczy zastępczej

	Główna przyczyna pobytu w pieczy zastępczej	Ogółem w pieczy zastępczej	w tym w pieczy rodzinnej	w tym w pieczy instytucjonalnej	% udział przyczyn z kategorii ogółem
1.	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	480	424	56	51,4
2.	uzależnienia	279	179	98	29,9
3.	sieroctwo, pólsieroctwo dziecka	53	48	5	5,67
4.	przemoc w rodzinie	46	20	26	4,92
5.	choroba przewlekła niepełnosprawność rodzica	14	13	1	1,49
6.	pobyt poza krajem rodzica	6	6	0	0,64
7.	inne	58	52	6	6,20
	Razem	934	742	192	~ 100%

Źródło: Opracowanie MOPR na podstawie sprawozdania rzeczowo finansowego za 2019 r.

Liczba dzieci w pieczy zastępczej

Tabela 4. Liczba dzieci w pieczy zastępczej

L.p.	Rodzaj	31.12.2019	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2015
		Liczba dzieci	Liczba dzieci	Liczba dzieci	Liczba dzieci	Liczba dzieci
	Rodzaj pieczy zastępczej	31.12.2019				
		Liczba dzieci				
1	na terenie Szczecina	934	987	1020	1021	1020
1.1	w tym w pieczy instytucjonalnej	192	197	215	224	237
1.2	w tym w pieczy rodzinnej	742	790	805	797	783
2	poza Szczecinem	171	173	189	180	158
2.1	w tym w pieczy rodzinnej	134	130	134	130	122
2.2	w tym w pieczy instytucjonalnej	37	43	55	50	36
	Razem	1105	1160	1209	1201	1178

Źródło: Opracowanie MOPR na podstawie sprawozdania rzeczowo – finansowego za 2019 r.

81 dzieci spośród przebywających w pieczy zastępczej na terenie Szczecina pochodzi z innych powiatów, w tym w pieczy instytucjonalnej 2 dzieci, a 79 w formach rodzinnych.

Zdecydowaną większość tych dzieci umieszczono w pieczy, w okresie przed wejściem w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, kiedy inaczej rozumiano i definiowano właściwość powiatu w tym zakresie. Dzieci pozostawione w szpitalu po urodzeniu, niezależnie od uprzedniego miejsca pobytu i zamieszkania rodziców wykazywane są jako „szczecińskie”, bo ustawa w tym wypadku za kluczowe uznaje miejsca urodzenia dziecka, a nie zamieszkania rodziców. Ten fakt przyczynia się w pewnym stopniu do „nadreprezentatywności” Szczecina jeśli chodzi o dzieci umieszczone w pieczy zastępczej.

O ile rodzinne formy pieczy poza Szczecinem dla dzieci pochodzących ze Szczecina najczęściej wynikają z miejsca zamieszkania dalszej rodziny dziecka, gotowej w formie rodziny spokrewnionej przejąć opiekę, to w przypadku pieczy instytucjonalnej najczęściej przyczyną umieszczenia był deficyt miejsc opieki zastępczej na terenie miasta, skromne możliwości istniejących specjalistycznych rodzin zastępczych, mała liczba miejsc w placówkach specjalistyczno-terapeutycznych na terenie Szczecina.

Procent dzieci w pieczy zastępczej poza Szczecinem stale się zmieniał, oscylował wokół kilkunastu procent i wynosił w roku:

- 2015 - 15,4%,
- 2016 - 17,62%,
- 2017 - 18,52%,
- 2018 - 19,18%,
- 2019 r 15,4%.

Przy czym za w miarę stałą tendencję trzeba uznać zmniejszanie się liczby dzieci w pieczy instytucjonalnej i rodzinnej typu zawodowego poza Szczecinem.

Tabela 5. Dzieci poza Szczecinem w 2019 r.

Forma	Liczba dzieci	Uwagi
Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	13	2 placówki, w tym jedna w województwie zachodniopomorskim poza Szczecinem
Placówka opiekuńczo-wychowawcza	24	
Rodzinna piecza zastępcza	134	Najczęściej rodziny spokrewnione z miejsca pochodzenia rodziców dziecka
w tym zawodowa	23	
Podmioty lecznicze	9	wyłącznie poza województwem zachodniopomorskim
Razem poza Szczecinem	203	

Źródło: Opracowanie MOPR.

Zmalała liczba dzieci w rodzinach spokrewnionych, co samo w sobie jest zjawiskiem pożądanym, bo obrazuje przemiany w strukturze rodzinnej pieczy zastępczej i wzrost znaczenia rodzin niezawodowych i zawodowych.

Mniejsza narastająco liczba dzieci w pogotowiach rodzinnych znajduje uzasadnienie w bardzo pozytywnym zjawisku jakim jest także spadek liczby dzieci w tych formach

interwencyjnej opieki i mniejsza przeciętna liczba dzieci w takiej formie. Dane te obrazują pozytywną tendencję, by szybciej regulować sytuację prawną i rodzinną tych dzieci. Takie zmiany obrazują też tabele dotyczące okresu pobytu dzieci w pieczy w odniesieniu do poszczególnych jej form.

Taki stan rzeczy mógłby być jeszcze korzystniejszy, gdyby każde dziecko z uregulowaną sytuacją prawną mogło definitywnie opuszczać rodziny pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, bądź placówki interwencyjne, ale to wymaga zwiększania liczby miejsc w innych, pomyślanych jako docelowe, formach pieczy, zwiększania liczby adopcji, co natrafia na cały szereg barier.

Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego ma niewielkie znaczenie, bo ta forma pieczy wyczerpuje swoje możliwości. Pozostały w Szczecinie obecnie 2 placówki tego typu i nic nie wskazuje, by w okresie realizacji kolejnego Programu, powstały nowe.

Wiek dzieci w pieczy zastępczej

Wiek dzieci przebywających w pieczy zastępczej jest istotną informacją, bo pozwala wnioskować na jakim etapie rozwojowym ich sytuacja została zdiagnozowana jako wymagająca tak zasadniczej interwencji jakim jest umieszczenie w pieczy zastępczej. Ponadto ewentualność przysposobienia dziecka, o ile przewyższenie kryzysowej sytuacji rodzinnej okaże się niemożliwe, stoi w prostej zależności od jego wieku. Zarówno obecne zapisy ustawy jak i zapowiadane w projektach nowelizacji istotnie ograniczają możliwość umieszczania i przebywania dzieci młodszych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej. Zapewnienie właściwej i zgodnej z zapisami ustawy formy pieczy dla dzieci młodszych stanowić będzie istotne wyzwanie w nowej perspektywie czasowej Programu.

Tabela 6. Piecza rodzinna w Szczecinie - wiek dzieci. Stan na 31.12.2019 r.

Kategoria wiekowa	Razem	rodziny spokrewnione	rodziny niezawodowe	rodziny zawodowe typu pogotowia	inne rodziny zawodowe	Rodzinne domy dziecka
do 1 roku	20	2	1	16	0	1
1-3 lata	47	16	5	23	2	1
4-6 lat	75	31	13	12	7	12
7-10 lat	134	73	25	5	8	23
razem poniżej 10 lat	276	122	44	56	17	37
razem powyżej 10 lat	329	198	76	2	9	44
powyżej 18 lat	137	105	30	0	0	2
łącznie	742	425	150	58	26	83

Źródło: Opracowanie MOPR.

Tabela 7. Piecza instytucjonalna w Szczecinie - wiek dzieci. Stan na 31.12.2019 r.

Kategoria wiekowa	Razem	placówki socjalizacyjne	placówki interwencyjne	placówki specjalistyczno - terapeutyczne	placówki typu rodzinnego
do 1 roku	1	0	1	0	0
2-3 lata	10	0	10	0	0
4-6 lat	13	6	7	0	0
7-10 lat	19	9	9	0	1
Razem poniżej 10 lat	43	15	27	0	1
Powyżej 10 lat mniej niż 18	145	92	26	18	9
Powyżej 18 lat	4	3	0	0	1
Łącznie	192	110	53	18	11

Źródło: Opracowanie MOPR.

W tym kontekście zwraca uwagę fakt, że w placówkach typu rodzinnego, których ograniczenia w zakresie wieku dzieci nie dotyczą, praktycznie dzieci młodszych nie ma. Wygaśnięcie, likwidacja, bądź przekształcanie placówek tego typu, jakie miało miejsce w ostatnich latach, wskazuje, że ta forma pieczy, zawieszona pomiędzy formami instytucjonalnymi, a rodzinnymi raczej wyczerpuje już swoje możliwości, a w przyszłości ewentualni nowi kandydaci raczej winni być nakłaniani do tworzenia rodzinnych domów dziecka sensu stricto.

W jedynej na terenie Szczecina placówce specjalistyczno-terapeutycznej, w ogóle nie ma dzieci poniżej 10 roku życia, a ponad 90% z nich przebywa w pieczy zastępczej ponad 3 lata. Praktycznie eliminuje to możliwość kierowania do takiej szczególnej formy wsparcia kolejnych dzieci z rozpoznanymi potrzebami szczególnej specjalistycznej formy wsparcia.

W szczególności dotyczy to dzieci z normą intelektualną ale ze stwierdzonymi różnymi postaciami zaburzeń rozwoju emocjonalnego i społecznego.

Dla dzieci takich, szczególnie trudno znaleźć rodzinne formy pieczy. Ponadto najczęściej w przypadku takich właśnie dzieci dochodzi do zniechęcenia rodziców zastępczych do kontynuowania swojej roli, bądź konieczności pilnego znajdowania innego miejsca pieczy w sytuacji ostrego konfliktu opiekuna z podopiecznym.

W obecnej regulacji prawnej pobyt dziecka poniżej 10 roku życia w pieczy instytucjonalnej jest możliwy o ile związany jest z jego interwencyjnym zabezpieczeniem, dotyczy rodzeństwa dziecka albo szczególnych wskazań związanych z jego potrzebami zdrowotnymi. Powinien być możliwie krótkotrwały, ale jest możliwy i dopuszczalny.

Brak dzieci powyżej 18 roku życia w pieczy instytucjonalnej sygnalizuje, że wśród osób usamodzielnianych rosnąć będzie liczba osób słabo przygotowanych do tej samodzielności. Możliwość pobytu w mieszkaniach chronionych bezpośrednio po uzyskaniu pełnoletniości jest bardzo pożądana i obiecująca ale dla wielu młodych osób okazuje się trudnym i niełatwym wyzwaniem o ile nie była poprzedzona odpowiednim do niej przygotowaniem.

Dla wielu dzieci piecza zastępcza staje się miejscem długotrwałego pobytu. Ponad 63% dzieci w pieczy zastępczej na terenie Szczecina przebywa w niej ponad 3 lata. Podobnie 100 % dzieci w specjalistycznych rodzinach, ponad 92% w placówkach typu rodzinnego, 91,30% w placówce specjalistycznej. O ile placówki interwencyjne i ich odpowiednik w pieczy rodzinnej jakim są rodziny zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, relatywnie krótko zajmują się umieszczonym dzieckiem, to wszelkie formy pieczy specjalistycznej, także ze względu na małe szanse adopcyjne stają się na ogół miejscem trwałego pobytu.

W kontekście tych danych warto odnotować, że w pieczy rodzinnej na terenie Szczecina na 934 dzieci, pełną kwalifikację do adopcji posiada obecnie kilkadziesiąt dzieci. Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną (pozbawienie władzy rodzicielskiej, ograniczenie władzy po zakończeniu trybu tymczasowego) wynosi ponad pięćset. To znaczy, że ogromna liczba dzieci znajduje się aktualnie, w tzw. trybie tymczasowym.

Pobyt w pieczy instytucjonalnej, w placówce interwencyjnej, powinien trwać do 3 miesięcy, a jedynie w szczególnych sytuacjach może być przedłużony na czas trwającego postępowania sądowego. Z danych dotyczących czasu pobytu dzieci w pieczy zastępczej wynika, że jedynie około 30% dzieci przebywa w takiej formie w okresie krótszym niż 3 miesiące.

Pobyt w rodzinnej formie, będącej odpowiednikiem placówki interwencyjnej, czyli rodzinie pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego, nie powinien przekraczać 4 miesięcy, a w uzasadnionych przypadkach może być dłuższy, ale maksymalnie do czasu zakończenia postępowania sądowego. Tylko dla 2/3 dzieci pobyt w pogotowiu rodzinnym jest krótszy niż 1 rok.

O zapotrzebowaniu na miejsca w pieczy zastępczej decyduje zarówno napływ jak i odpływ z pieczy zastępczej. Przede wszystkim związany z przyjmowaniem nowych podopiecznych z rodzin biologicznych i z opuszczeniem pieczy poprzez powroty do rodzin, przysposobienia i usamodzielnienia. Przeniesienia pomiędzy poszczególnymi formami pieczy w poniższych tabelach nie są ujęte.

Dlatego poniżej zamieszczone zbiorcze, syntetyczne, dane z okresu 2015 – 2019.

Tabela 8. Zbiorcze zestawienie napływu do pieczy zastępczej z rodzin naturalnych w latach 2015 – 2019.

Napływ z rodziny naturalnej*	Forma pieczy	Ogółem 2015-2019	2015	2016	2017	2018	2019
	Do pieczy rodzinnej	591	123	130	132	119	87
Do pieczy instytucjonalnej	305	46	68	77	70	44	
RAZEM		896	169	198	209	189	131

*obejmuje także dzieci pozostawione w szpitalu po urodzeniu

Źródło: Opracowanie MOPR.

Tabela 9. Zbiorcze zestawienie odpływu z pieczy zastępczej w latach 2015 – 2019.

Kierunek odpływu	Forma pieczy	Ogółem 2015-2019	2015	2016	2017	2018	2019
Powrót do rodziny naturalnej	z pieczy rodzinnej	176	40	25	40	35	36
	z pieczy instytucjonalnej	165	20	35	33	59	18
	Razem	341	60	60	73	94	54
Przysposobienie	z pieczy rodzinnej	163	39	34	40	24	26
	z pieczy instytucjonalnej	18	5	6	3	1	3
	Razem	181	44	40	43	25	29
Usamodzielnienie	z pieczy rodzinnej	281	52	49	44	69	67
	z pieczy instytucjonalnej	127	15	26	29	41	16
	Razem	408	67	75	73	110	83
Ogółem łącznie		930	171	175	189	229	166

Źródło: Opracowanie MOPR.

Z danych tych widać, że różnice wartości niektórych wskaźników dla ostatnich lat są dość zbliżone, choć napływ do pieczy zastępczej, zarówno instytucjonalnej jak i rodzinnej, stale się zmieniał. Malą liczbą usamodzielnianych z rodzinnych form, a rosła z pieczy instytucjonalnej. Znajduje to potwierdzenie w danych o wzroście liczby pełnoletnich w rodzinnych formach pieczy i spadku w pieczy instytucjonalnej. Liczba przysposobień

nie pozwala na stwierdzenie, że mamy tu czynienia z jakimś wyraźnie zarysowanym trendem, ale liczba przysposobień szczególnie w odniesieniu do liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną wskazuje, że nie ten kierunek działań będzie decydujący dla skali zapotrzebowania na pieczę zastępczą.

Pozytywna tendencja spadku dzieci kierowanych do pieczy w ostatnim okresie nie może przysłaniać faktu narastających trudności w zapewnieniu realizacji wydanych już postanowień Sądu, szczególnie gdy dotyczą one dzieci poniżej 10 roku życia, rodzeństw, dzieci z zaburzeniami zachowania, zaburzeniami emocjonalnymi, wymagających długotrwałej terapii i specjalistycznych form opieki.

Jednym z wniosków płynących z analizy tych danych jest przekonanie, że wysokie zapotrzebowanie na usługi pieczy zastępczej, przynajmniej przez 3-letni okres kolejnego programu rozwoju pieczy na lata 2020 - 2022 będzie utrzymane.

Zmiany w organizacji i strukturze pieczy zastępczej

Poniższa tabela zestawia dane dotyczące pieczy instytucjonalnej na terenie Szczecina wraz z informacjami o tych placówkach, które niezależnie od zakresu i charakteru zapowiedzianej nowelizacji ustawy, na podstawie już istniejących regulacji będą musiały ulec zmianom i przekształceniom.

Tabela 10. Struktura pieczy instytucjonalnej na terenie Szczecina – stan na 31.12.2019 r.

Rodzaj placówki	Status	Liczba placówek	Liczba miejsc	Zgodność liczby miejsc ze standardem ustawy	Uwagi
Placówka interwencyjna	Publiczna	2	53	Nie	Przyjęto, że placówka „Tęczowy domek” jest faktycznie placówką interwencyjną
Placówka socjalizacyjna	8 Publicznych 1 niepubliczna	9	112	Tak	Część placówek socjalizacyjnych ma obecnie mniejszą liczbę miejsc niż maksymalna dopuszczalna ustawą ze względu na warunki lokalowe
Placówka specjalistyczno - terapeutyczna	Publiczna	1	18	Nie	Wielu podopiecznych tej placówki jest jednocześnie

					podopiecznymi innych całodobowych placówek oświatowych. Liczba miejsc w tej placówce była sukcesywnie zmniejszana w 2019 r.
Placówka typu rodzinnego	Niepubliczna	2	13	Tak	Od momentu zlecenia tego zadania podmiotom niepublicznym liczba placówek zmniejszyła się z 5 do 2
Razem		14	197		

Uchwałą Rady Miasta Nr 367/19 z 26.11.2019 r. powołano 2 nowe placówki opiekuńczo-wychowawcze o liczbie miejsc zgodnych ze standardami, tj. poniżej 14. Siedzibą tych placówek są lokale mieszkalne z zasobu STBS Szczecin. Działalność tych placówek rozpocznie się w 2020 r. Trafiają do nich dzieci ze zmniejszanych liczebnie dotychczasowych placówek „Maciejkowej Przystani” i „Tęczowego Domku”.

Tabela 11. Struktura wiekowa podopiecznych w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Szczecina w 2019 r.

Kategorie	Rodziny spokrewnione	Rodziny niezawodowe	Rodziny zawodowe typu pogotowia	Pozostałe rodziny zawodowe	Rodzinne domy dziecka
Liczba dzieci	320	120	58	18	81
Liczba przebywających pełnoletnich	105	30	0	0	2
Ogółem	425	150	58	18	83
% pełnoletnich	24,7 %	25 %	0 %	0 %	2,40 %

Źródło: opracowanie MOPR.

Tabela 12. Struktura wiekowa podopiecznych w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie Szczecina w 2019 r.

Kategorie	Placówki interwencyjne	Placówki socjalizacyjne	Placówki specjalistyczne	Placówki typu rodzinnego	Razem łącznie
Liczba dzieci	53	107	18	10	188
Liczba przebywających pełnoletnich	0	3	0	1	4
Ogółem	53	110	18	11	192
% pełnoletnich	0%	2,72%	0%	9%	2,08%

Źródło: opracowanie MOPR.

Postulowany od dawna i zakładany kierunek przekształceń pieczy w stronę rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej wyrażony jest w danych dotyczących powstających i likwidowanych formach poszczególnych rodzajów pieczy zastępczej.

Zakładanemu wzrostowi rodzin zawodowych i niezawodowych, który usiłowano osiągnąć poprzez kampanie promocyjne, zwiększenie częstotliwości szkoleń, poprawę warunków funkcjonowania zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, towarzyszył niestety poniekąd naturalny proces wygaszania działalności niektórych rodzin zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka. Dlatego efekt finalny tych zabiegów nie przynosi oczekiwanego rezultatu.

Ponadto liczba dzieci w zawodowych rodzinnych formach pieczy zastępczej jest z reguły wyższa niż określona w standardach ustawy.

Tabela 13. Liczebność dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej w Szczecinie – stan na 31.12. 2019 r.

L.p.	Wyszczególnienie	Ogółem
1.	Rodziny zastępcze spokrewnione, z tego:	355
1.1.	z 1 przyjętym dzieckiem	301
1.2.	z 2 przyjętymi dziećmi	41
1.3.	z 3 i więcej przyjętymi dziećmi	13
2.	Rodziny zastępcze niezawodowe, z tego:	128

2.1.	z 1 przyjętym dzieckiem	110
2.2.	z 2 przyjętych dzieci	15
2.3.	z 3 przyjętych dzieci	2
2.4.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	1
3.	Rodziny zastępcze zawodowe, z tego:	6
3.1.	bez dziecka	0
3.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	1
3.3.	z 2 przyjętych dzieci	1
3.4.	z 3 przyjętych dzieci	1
3.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	3
4.	Rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, z tego:	8
4.1.	bez dziecka	0
4.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	0
4.3.	z 2 przyjętych dzieci	0
4.4.	z 3 przyjętych dzieci	0
4.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	8
5.	Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne, z tego:	3
5.1.	bez dziecka	0
5.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	1
5.3.	z 2 przyjętych dzieci	1
5.4.	z 3 przyjętych dzieci	0
5.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	1
6.	Rodzinne domy dziecka, z tego:	13
6.1.	bez dziecka	0

6.2.	z 1-3 przebywających dzieci	0
6.3.	z 4-8 przebywających dzieci	11
6.4.	z 9 i więcej przebywających dzieci	2

Źródło: Opracowanie własne MOPR.

Z powyższego zestawienia widać, że jedynie w rodzinach zawodowych istnieje realna możliwość pobytu większej liczby dzieci. W kontekście ograniczeń dla pieczy instytucjonalnej znacznej liczby rodzeństw, rozwój rodzinnych form pieczy dla zapewnienia zgodnej ze standardami ustawy form pobytu będzie możliwy tylko w przypadku zwiększenia takich form. Liczba dzieci w rodzinach pełniących funkcje pogotowia we wszystkich aktualnie funkcjonujących 8 rodzinach jest większa niż dopuszczalna ustawowo dla tej formy liczba 3 dzieci.

Usamodzielniani z pieczy zastępczej

Tabela 14. Udzielone świadczenia usamodzielnianym wychowankom opuszczającym rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze w latach 2016-2019.

2016 rok	Forma pieczy			
	Rodzinna piecza zastępcza		Instytucjonalna piecza zastępcza*	
	liczba osób	liczba świadczeń	liczba osób	liczba świadczeń
pomoc na kontynuowanie nauki	148	1372	47 +15	403 + 148
pomoc na usamodzielnienie	21	21	13 + 1	13 + 1
pomoc na zagospodarowanie	35	35	13 + 2	13 + 2
Ogółem wartość w zł	871 137		391 338	
Pobyt w mieszkaniu chronionym	36 osób			
2017 rok	Forma pieczy			
	Rodzinna piecza zastępcza		Instytucjonalna piecza zastępcza*	
	Liczba osób	liczba świadczeń	liczba osób	liczba świadczeń
pomoc na kontynuowanie nauki	142	1245	76	587
pomoc na usamodzielnienie	19	19	5	5
pomoc na zagospodarowanie	17	17	15	15
Ogółem wartość w zł	752 909		357 462	
Pobyt w mieszkaniu chronionym	43 osoby			

2018 rok	Forma pieczy			
	Rodzinna piecza zastępcza		Instytucjonalna piecza zastępcza*	
	liczba osób	liczba świadczeń	liczba osób	liczba świadczeń
pomoc na kontynuowanie nauki	129	1115	61	284
pomoc na usamodzielnienie	30	30	10	10
pomoc na zagospodarowanie	16	16	10	10
Ogółem wartość w zł	742 573		403 301	
Pobyt w mieszkaniu chronionym	48			
2019 rok	Forma pieczy			
	Rodzinna piecza zastępcza		Instytucjonalna piecza zastępcza	
pomoc na kontynuowanie nauki	111	919	67	493
pomoc na usamodzielnienie	28	28	14	14
pomoc na zagospodarowanie	22	22	11	11
Ogółem wartość w zł	648 630		346 891	
Pobyt w mieszkaniu chronionym	50			

* łącznie z usamodzielnianymi z innych instytucji niż piecza instytucjonalna

Źródło: opracowanie własne MOPR.

O ile świadczenia pieniężne na zagospodarowanie i usamodzielnienie mają charakter jednorazowy, to pomoc na kontynuowanie nauki jest przyznawana na cały okres jej trwania. Dlatego objętymi tym instrumentem wsparcia jest w każdym roku wielokrotnie więcej niż liczba dzieci opuszczających w danym roku pieczę.

Pomoc dla usamodzielnianych przebywających nadal w formach pieczy nie jest przyznawana, ich potrzeby finansowane są poprzez świadczenia, które otrzymuje rodzina.

Pomoc w zakresie uzyskania mieszkania jest realizowana na zasadach ogólnych przydziału mieszkań komunalnych, co praktycznie dla tej młodzieży oznacza, że nie w każdym roku mają możliwość złożenia wniosku o taki lokal, ponadto czas oczekiwania na rozpatrzenia wniosku wynosi ponad 2 lata, a standard oferowanych lokali jest najczęściej wyjątkowo niski.

Dlatego uzupełniająco powstał we współpracy ze Szczecińskim TBS dedykowany usamodzielnianym z pieczy zastępczej program mieszkaniowy „Dom na Start”. Samodzielne mieszkania z tego programu otrzymało jak dotąd 11 osób.

Od 1 stycznia 2019 roku prowadzenie mieszkań chronionych dla usamodzielnianych podopiecznych pieczy zastępczej jest zadaniem realizowanym przez MOPR (wcześniej

zadanie Centrum Opieki nad Dzieckiem) w styczniu 2020 roku planowane jest uruchomienie kolejnego tego typu mieszkania.

Dodatkowym wsparciem dla osób usamodzielnianych jest realizowany od kilku lat na zlecenie Gminy Miasto Szczecin, we współpracy z Fundacją Robinson Crusoe, program „Wehikuł Usamodzielnienia”.

Program ten, poprzez cykliczne spotkania, obozy treningowe i szkoleniowe, oferowane staże, gry symulacyjne, wzmacnia potencjał osób na różnych etapach usamodzielnienia, wyposażając je zarówno w umiejętności i wiedzę praktyczną, ale też stwarzając impulsy i inspiracje do poznawania i rozwijania własnych możliwości, pracy nad sobą i swoją przyszłością.

Od kilku lat działania wspierające dla usamodzielnianych realizowane są także w ramach działań projektowych, najpierw „Aktywna Integracja w Szczecinie”, a obecnie także w ramach projektu „Kreator Bezpieczeństwa” i „Samodzielni – kompleksowy system wsparcia dziecka i rodziny w Szczecinie”. Działania te mają charakter wspierający, pozwalają trafniej rozpoznać swoje mocne i słabe strony, rozwinąć zainteresowania i umiejętności społeczne, zapewniają wsparcie edukacyjne i doradcze. Nowym, możliwym do realizacji w ramach projektu „Samodzielni...” narzędziem wspierającym usamodzielnianych będzie indywidualne wsparcie w postaci tzw. mentoringu. Szczególnie dla osób które napotykają na trudności w uzyskaniu wartościowego opiekuna usamodzielnienia i skonstruowaniu dostosowanego do ich rzeczywistych możliwości programu usamodzielnienia. Program wspierania usamodzielnianych, finansowany z projektu „Samodzielni...” ma być także realizowany w Centrum Opieki nad Dzieckiem, co jest o tyle ważne, że bardzo znikomy procent podopiecznych placówek w strukturze Centrum godzi się na pozostanie w nich po uzyskaniu pełnoletności. A sam fakt ukończenia 18 roku życia i wygaśnięcie postanowienia Sądu nie oznacza faktycznego przygotowania do samodzielności.

Ze względu na wzrost liczby osób w wieku dorastania w pieczy zastępczej zakłada się, że potrzeby w zakresie wspierania usamodzielnianych będą nasilone, a ich skalą w najbliższych latach będzie rosła. Przyczynią się do tego z pewnością zmiany zapisów ustawowych, kładące nacisk na skuteczność usamodzielniania i monitorowanie sytuacji osób opuszczających pieczę zastępczą.

W ocenie MOPR - organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, szczególnie ważnym komponentem przygotowania do samodzielności, który warto rozwijać, jest oferowanie staży i praktyk zawodowych, także dla osób pozostających jeszcze w pieczy, bowiem młodzieży tej częstokroć brak jest pozytywnych wzorców związanych z pracą, zatrudnieniem jako narzędziami samorealizacji.

Zmieniający się rynek pracy bardziej będzie skłonny do aktywnego wyszukiwania potencjalnych przyszłych pracowników i oferowania niejako „dedykowanego” określonym grupom kandydatów możliwości podnoszenia kwalifikacji i aktywności zawodowej.

Utrzymanie dodatkowego wsparcia dla usamodzielnianych jest z pewnością pożądane, ale proces usamodzielnienia, szczególnie dla osób długotrwale przebywających w pieczy zastępczej, powinien w większym stopniu niż dotychczas angażować ich wychowawców, rodziców zastępczych i opiekunów usamodzielnienia.

5. Cele i działania Programu

Za główne cele Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Szczecinie uznaje się:

1. Poprawę warunków życia rodzin z dziećmi i warunków realizacji praw dziecka do rozwoju, wychowania w rodzinie, stabilnego środowiska wychowawczego.
2. Wzmocnienie zdolności rodzin i jej członków do przewyższania pojawiających się trudności życia rodzinnego poprzez uzyskanie profesjonalnego wsparcia.
3. Zapewnienie wsparcia rodziny w kryzysie i ograniczenie zapotrzebowania na usługi trwałej opieki zastępczej.
4. Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej, standaryzacja pieczy instytucjonalnej, adekwatne do potrzeb i zmieniających się realiów profesjonalne wspieranie podmiotów pieczy zastępczej.
5. Podnoszenie kompetencji, skuteczności i jakości działań podmiotów wspierających rodzinę, pieczę zastępczą i usamodzielnianych.

Trzy pierwsze cele odnoszą się bezpośrednio do rodzin naturalnych, cel czwarty do świadczących pieczę zastępczą piąty natomiast do realizatorów działań i zadań na ich rzecz. Ponadto cele 1 i 2 mają w większym stopniu znaczenie profilaktyczno-zapobiegawcze, natomiast kolejne dwa są o charakterze naprawczo-interwencyjnym i kompensacyjnym.

Dla realizacji przyjętych powyżej celów głównych Programu przyjmuje się za szczególnie istotne zebrane poniżej działania pogrupowane w 2 obszarach operacyjnych określających kluczowe kierunki działań, realizatorów i wskaźniki realizacji.

Cel operacyjny I

Poprawa warunków życia rodzin z dziećmi i warunków realizacji praw dziecka do rozwoju, wychowania w rodzinie, stabilnego środowiska wychowawczego.

L.p.	Działania	Wskaźniki realizacji	Realizator	Przewidywane rezultaty
1.1.	Tworzenie i upowszechnianie rozwiązań dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych przez rodziny z dziećmi	Liczba lokali przekazanych, bądź gruntownie wyremontowanych na potrzeby rodzin wielodzietnych	STBS, ZBiLK	Poprawa warunków mieszkaniowych rodzin z dziećmi
1.2	Realizacja Programu Dom Dużej Rodziny	Liczba rodzin objętych	STBS, ZBiLK, Miejski	Poprawa warunków mieszkaniowych

		instrumentami Programu	Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie (MOPR)	rodzin wielodzietnych, mających na utrzymaniu co najmniej 3 dzieci
1.3	Mieszkalnictwo chronione dla bezdomnych i zagrożonych bezdomnością rodzin z dziećmi	Liczba mieszkań chronionych dla tej kategorii odbiorców, liczba miejsc, liczba korzystających	MOPR	Sprawowanie opieki rodzicielskiej przez osoby nieposiadających odpowiednich warunków mieszkaniowych
1.4	Udzielanie świadczeń z pomocy społecznej	Liczba rodzin z dziećmi korzystających ze świadczeń, rodzaje świadczeń, ich liczba i wartość	MOPR	Poprawa sytuacji ekonomicznej rodzin, zmotywowanie do zmiany sytuacji
1.5	Udzielanie świadczeń z dodatkami: rodzinnych, opiekuńczych, alimentacyjnych, dodatków mieszkaniowych i energetycznych dla rodzin z dziećmi	Liczba rodzin z dziećmi korzystających ze świadczeń, rodzaje świadczeń, ich liczba i wartość	SCŚ	Poprawa kondycji ekonomicznej rodzin z dziećmi, w szczególności wielodzietnych, z dzieckiem o specjalnych potrzebach z tytułu niepełnosprawności
1.6	Pomoc materialna dla dzieci i młodzieży na podstawie ustawy o systemie oświaty	Liczba uczniów korzystających ze stypendiów edukacyjnych i socjalnych, liczba osób korzystających z ulg za odpłatne usługi opiekuńczo-edukacyjne, wysokość nakładów na formy pomocy materialnej, wysokość udzielonych ulg	Wydział Oświaty Urzędu Miasta Szczecin, placówki oświatowe	Wyrównanie szans edukacyjnych, wsparcie potrzeb związanych z edukacją eliminacja „wykluczenia edukacyjnego”
1.7	Pomoc materialna w postaci świadczenia rodzicielskiego dla rodziców	Liczba korzystających rodzin	SCŚ Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Większa gotowość do rodzicielstwa,

	korzystających z urlopu macierzyńskiego i nieuprawnionych do otrzymania urlopu			
--	--	--	--	--

Cel operacyjny II

Wzmocnienie zdolności rodzin i jej członków do przewyższania pojawiających się trudności życia rodzinnego poprzez uzyskanie profesjonalnego wsparcia.

L.p.	Działania	Wskaźniki realizacji	Realizator	Przewidywane rezultaty
2.1.	Prowadzenie placówek wsparcia dziennego	Liczba placówek wsparcia dziennego, liczba osób korzystających, wysokość dotacji ze środków publicznych.	WSS, Centrum Opieki nad Dzieckiem, organizacje pozarządowe – we współpracy z MOPR	Poprawa funkcjonowania społecznego dzieci i ich rodzin; wsparcie podopiecznych placówek w występujących trudnościach szkolnych; wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży
2.2.	Organizacja wypoczynku wakacyjnego dzieci i młodzieży, w szczególności z rodzin z występującym problemem uzależnień, finansowany ze środków publicznych	Liczba dzieci korzystająca z wypoczynku, liczba rodzin korzystających ze wsparcia, liczba podmiotów, z którymi zawarto umowy, liczba turnusów o charakterze specjalistycznym dla dzieci o specjalnych potrzebach, wysokość dotacji ze środków publicznych	WSS MOPR, organizatorzy wypoczynku, organizacje pozarządowe	Rozwój zainteresowań poznawczych, sportowych i turystycznych nabycie wiedzy i umiejętności w zakresie aktywnego i zdrowego stylu życia, wolnego od uzależnień
2.3	Programy profilaktyczne korekcyjne	Liczba zrealizowanych edycji i programów, liczba uczestników,	WSS, podmioty realizujące	Poprawa funkcjonowania osób o szczególnych

	i terapeutyczne, grupy wsparcia realizowane dla dzieci i młodzieży poza placówkami wsparcia dziennego	liczba grup wsparcia, wysokość dotacji ze środków publicznych	programy: MOPR, placówki oświatowe, instytucje kultury, kluby sportowe, organizacje pozarządowe	potrzebach, np. dzieci z FAS, zaburzeniami więzi, dzieci z problemem uzależnień
2.4	Inicjowanie rozwiązań przygotowujących do roli rodziców, świadomego i planowanego rodzicielstwa i przeprowadzanie tego typu przedsięwzięć	Liczba zrealizowanych edycji i programów, liczba kategorii osób objętych programami (np. uczniowie szkół ponadgimnazjalnych), liczba uczestników, wysokość dotacji ze środków publicznych, liczba innych wydarzeń	MOPR, WSS, Wydział Oświaty Urzędu Miasta Szczecin, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	Lepsze przygotowanie do pełnienia ról rodzinnych
2.5.	Popularyzacja i upowszechnianie udziału w przedsięwzięciach typu Szkoła dla Rodziców i przeprowadzanie tego typu przedsięwzięć	Liczba edycji, liczba spotkań, liczba godzin, liczba uczestników, liczba rodzin, liczba organizatorów	MOPR, inne podmioty realizujące podobne programy	Wzmocnienie postawy odpowiedzialności obojga rodziców za rozwój dziecka, wzmocnienie kompetencji rodzicielskich
2.6	Promocja wartości i zasad wychowania bez przemocy	Liczba wydarzeń, działań realizowana w danym okresie, liczba adresatów, zidentyfikowane koszty realizacji ze środków publicznych	WSS, podmioty realizujące programy: MOPR, placówki oświatowe, instytucje kultury, kluby sportowe, inne organizacje pozarządowe, media	Upowszechnienie wiedzy o skutecznych oddziaływaniach oraz metodach i technikach postępowania z dziećmi
2.7	Świadczenie usług w zakresie doradztwa, mediacji i terapii	Liczba udzielonych porad i innych usług z rozbiem na	WSS, MOPR, organizacje pozarządowe	Nabycie umiejętności zapobiegania

	dla rodzin z dziećmi	kategorie, np. diagnozy pedagogiczne i psychologiczne, porady prawne, mediacje rodzinne, terapie		eskalacji problemów i trudności; nabycie umiejętności polubownego rozwiązywania sporów i konfliktów
2.8.	Organizacja i inicjowanie grup wsparcia i samopomocowych dla rodzin z dziećmi z określonym typem problemów	Liczba funkcjonujących grup wsparcia,	WSS, MOPR, placówki oświatowe, instytucje kultury, kluby sportowe, inne organizacje pozarządowe	Większa aktywność własna osób doświadczających trudności; wzmocnienie woli i gotowości do otwartego podejścia do problemów i trudności
2.9.	Punkty konsultacyjne dla osób z problemem uzależnień i przemocy w rodzinie	Liczba punktów, rodzaje udzielanych porad i konsultacji, liczba obsługiwanych klientów i ich grup	WSS, MOPR, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Interdyscyplinarny Zespół ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Nabycie umiejętności zapobiegania powstawaniu sytuacji kryzysowych; wzrost wiedzy o mechanizmach uzależnienia; zmotywowanie do podjęcia odpowiedniej terapii, abstinencji

Cel III

Zapewnienie wsparcia rodziny w kryzysie i ograniczenie zapotrzebowania na usługi trwałej opieki zastępczej.

L.p.	Działania	Wskaźniki realizacji	Realizator	Przewidywane rezultaty
3.1.	Zapewnienie dostosowanej do potrzeb rodzin asystentury rodzinnej	Liczba rodzin objętych asystenturą, w tym na wnioski Sądu, w tym z rodzin, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej,	MOPR, WSS	Spadek liczby dzieci kierowanych do pieczy zastępczej; ograniczenie czasu pobytu dzieci w pieczy zastępczej, szczególnie

		liczba asystentów rodziny, liczba zrealizowanych planów pomocy rodzinie, w tym bez pobytu w pieczy zastępczej dziecka, liczba dzieci kierowanych z rodziny naturalnej do opieki zastępczej, liczba dzieci powracających do rodzin naturalnych po okresie pobytu w pieczy zastępczej, koszt sprawowania asystentury, liczba rodzin objętych wsparciem 1 asystenta		w formach interwencyjnych
3.2.	Zapewnienie wsparcia pedagoga rodzinnego	Liczba rodzin objętych wsparciem, liczba zrealizowanych planów pomocy rodzinie, liczba dzieci powracających do rodzin naturalnych po okresie pobytu w pieczy zastępczej	WSS, Centrum Opieki nad Dzieckiem	Wzmocnienie kompetencji związanych z pełnieniem ról rodzinnych; zmniejszenie liczby dzieci w pieczy zastępczej
3.3.	Zapewnienie wsparcia dla rodzin przez wydzielony w strukturze MOPR w ramach projektu „Samodzielní – kompleksowy system wsparcia dziecka i rodziny w Szczecinie” zespół intensywnej pracy rodziną	Liczba rodzin objętych wsparciem, liczba zrealizowanych planów pomocy rodzinie, liczba dzieci powracających do rodzin naturalnych po okresie pobytu w pieczy zastępczej	MOPR	Wzmocnienie kompetencji związanych z pełnieniem ról rodzinnych; zmniejszenie liczby dzieci w pieczy zastępczej
3.4.	Organizacja specjalistycznych szkoleń dla rodzin niewydolnych	Liczba rodzin objętych szkoleniami Liczba dzieci w tych rodzinach	Centrum Opieki nad Dzieckiem	Wzmocnienie kompetencji związanych z pełnieniem ról

	opiekuńczo-wychowawczo			rodzinnych; zmniejszenie liczby dzieci w pieczy zastępczej
3.5.	Praca socjalna, w tym pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, utrzymaniu zatrudnienia i interwencja kryzysowa na rzecz rodzin z dziećmi w kryzysie	Liczba osób z dziećmi korzystających z czasowych miejsc pobytu: - w hostelu dla osób doświadczających przemocy, - w mieszkaniu chronionym, - w innej placówce dla rodziców z dziećmi, np. w schronisku dla osób bezdomnych, domu samotnej matki, liczba kontraktów socjalnych, liczba rodzin z dziećmi korzystających z programów łączących integrację zawodową i społeczną, liczba prowadzonych procedur Niebieska Karta dla rodzin z dziećmi	MOPR, Powiatowy Urząd Pracy w Szczecinie, podmioty realizujące programy integracji społecznej i zawodowej, zapewniające schronienie i prowadzące aktywizację klientów w rozmaitych formach	Przełamanie barier w możliwości poprawnego sprawowania funkcji opiekuńczo-wychowawczej; poprawa sytuacji ekonomicznej rodziców, poprzez powrót na rynek pracy, w przypadku osób bezrobotnych

Cel IV

Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej, standaryzacja pieczy instytucjonalnej, adekwatne do potrzeb i zmieniających się realiów profesjonalne wspieranie podmiotów pieczy zastępczej.

L.p.	Działania	Wskaźniki realizacji	Realizator	Przewidywane rezultaty
4.1.	Tworzenie nowych zawodowych i niezawodowych form rodzinnej pieczy	Liczba nowych form rodzinnej pieczy zastępczej	MOPR	Zwiększona liczba miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej

	zastępczej			
4.2.	Zmniejszanie liczebności miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych do 14.	Liczba pozyskanych lokalizacji na nowe siedziby placówek opiekuńczo-wychowawczych Liczba placówek zgodnych ze standardem liczby miejsc	Centrum Opieki nad Dzieckiem WSS, ZBiLK, STBS, TBS Prawobrzeże	Funkcjonowanie placówek zgodnych ze standardem, nieprzekraczających 14 miejsc.
4.3.	Ograniczanie kierowania dzieci poniżej 10 roku życia do pieczy instytucjonalnej tylko w sytuacjach przemocy i bezpośredniego zagrożenia ich życia i zdrowia	Liczba dzieci poniżej 10 roku życia w pieczy instytucjonalnej	MOPR	Zabezpieczenie opieki nad dziećmi do lat 10 w rodzinnej pieczy zastępczej
4.4.	Zwiększanie liczby miejsc w pieczy instytucjonalnej dla dzieci z zaburzeniami rozwoju emocjonalnego i społecznego	Liczba miejsc w specjalistycznych placówkach opiekuńczo – wychowawczych; liczba specjalistycznych placówek o charakterze specjalistyczno-terapeutycznym	COnd, WSS	Utworzenie nowych miejsc w specjalistycznych placówkach opiekuńczo – wychowawczych
4.5.	Skracanie czasu pobytu dzieci w interwencyjnych formach pieczy zastępczej poprzez szybsze regulowanie sytuacji prawnej podopiecznych pieczy zastępczej	Liczba wniosków do Sądu o uregulowanie sytuacji prawnej z urzędu	MOPR	Krótszy czas pobytu dzieci w interwencyjnych formach pieczy zastępczej
4.6.	Zmniejszanie liczby dzieci w rodzinach zawodowych pełniących funkcje pogotowia w przypadku wzrostu liczby rodzin tego typu	Liczba dzieci w pogotowiach rodzinnych w stosunku do liczby pogotowia Liczba nowo tworzonych form	MOPR	Polepszenie warunków opieki nad dziećmi przebywającymi w pieczy w formie pogotowia

		rodzinnej pieczy zastępczej		
4.7.	Zapewnienie szkoleń dla funkcjonujących rodzin zastępczych, także w systemie indywidualnego dofinansowania potrzeb	Liczba szkoleń liczba uczestniczących w szkoleniach	WSS, MOPR	Podniesienie kompetencji rodzin zastępczych
4.8.	Zapewnienie szkoleń i superwizji dla pracowników Centrum Opieki nad Dzieckiem	Liczba szkoleń, liczba uczestniczących w szkoleniach Liczba spotkań superwizyjnych liczba osób korzystających z superwizji	COnd, WSS	Podniesienie kompetencji pracowników Centrum Opieki nad Dzieckiem
4.9.	Stworzenie czytelnych, przejrzystych zasad wynagradzania zawodowych rodzin zastępczych, rodzin pomocowych i osób zatrudnianych do pomocy w powiązaniu ze zmieniającym się minimalnym wynagrodzeniem za pracę	Liczba regulacji odnoszących się do wynagrodzeń	MOPR, WSS	Zwiększona motywacja osób zapewniających opiekę nad dziećmi
4.10	Zapewnienie dostępu do superwizji, wsparcia psychologicznego, szkoleniowego i doradczego dla zawodowych i niezawodowych rodzin zastępczych	Liczba form wsparcia liczba osób korzystających	MOPR, WSS	Podniesienie kompetencji rodziców zastępczych
4.11	Poprawa możliwości diagnostycznych, doradczych i terapeutycznych świadczonych przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba specjalistów w Dziale Pieczy Zastępczej, liczba wykonanych diagnoz, udzielonych porad, przeprowadzonych terapii	MOPR	Trafniejszy dobór oddziaływań terapeutycznych i wychowawczych wobec dzieci w pieczy zastępczej
4.12	Tworzenie warunków	Liczba grup	MOPR	Podniesienie

	do rozwoju aktywności samopomocowej, grup wsparcia i integracji środowiska rodzin zastępczych	samopomocowych, liczba spotkań		kompetencji rodziców zastępczych, integracja środowiska rodzin zastępczych
--	---	--------------------------------	--	--

Cel V

Podnoszenie kompetencji, skuteczności i jakości działań podmiotów wspierających rodzinę, pieczę zastępczą i usamodzielnianych

L.p.	Działania	Wskaźniki realizacji	Realizator	Przewidywane rezultaty
5.1.	Współdziałanie i współpraca osób i podmiotów na rzecz rodziny w kryzysie	Liczba opracowanych procedur współdziałania, liczba opracowanych i zrealizowanych planów pomocy rodzinie, w tym z problemem przemocy, liczba powołanych grup roboczych dla takich rodzin, liczba spotkań tych grup	MOPR, WSS, placówki opiekuńczo-wychowawcze, rodzinne formy pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego kuratorzy sądowi, Policja, placówki oświatowe, grupy robocze Interdyscyplinarne Zespołu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Efektywniejsze wsparcie dla rodziny w kryzysie
5.2.	Poprawa przepływu informacji i uzgodnień między podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	Liczba rodzin z dzieckiem w pieczy zastępczej objętych współpracą podmiotu sprawującego pieczę i organizatora wsparcia rodziny; Liczba posiedzeń okresowych zespołów ds. oceny sytuacji dziecka z udziałem	MOPR, WSS, COnd	Lepsza współpraca podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny w kryzysie

		asystenta rodziny, pracownika socjalnego.		
5.3.	Opracowanie i upowszechnianie informatorów drukowanych i elektronicznych	Liczba stron internetowych, informatorów papierowych i elektronicznych dedykowanych problematyce wsparcia rodziny	WSS, MOPR, organizacje pozarządowe	Zwiększona dostępność do informacji dot. działań na rzecz wsparcia rodziny
5.4.	Szkolenia i konferencje	liczba konferencji i szkoleń dla podmiotów i osób działających na rzecz rodziny, liczba i kategoria uczestników szkoleń i konferencji	Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie, Gminna Komisja Rozwiązywani a Problemów Alkoholowych - jako podmioty inicjujące i zlecające, realizatorzy szkoleń	Podniesiona jakość działań i współpracy podmiotów działających na rzecz rodziny i pieczy zastępczej
5.5.	Honorowanie i popularyzowanie rozwiązań i praktyk przyjaznych rodzinie	Liczba wydarzeń promocyjnych, w tym patronatów i mecenatów, przyznanych i otrzymanych nagród i wyróżnień	Prezydent Miasta, WSS, MOPR, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Szczecinie, Zachodniopo morski Urząd Wojewódzki	Upowszechnienie innowacyjnych rozwiązań dotyczących działań na rzecz rodziny
5.6.	Pozyskanie lokalizacji na wspólną siedzibę wszystkich sekcji Działu Pieczy Zastępczej	Liczba lokalizacji na działalność Działu Pieczy Zastępczej MOPR	MOPR, WSS, COnd	Podniesienie jakości pracy Działu Pieczy Zastępczej MOPR

	MOPR i innych działań na rzecz wsparcia rodziny i pieczy zastępczej			
5.7.	Uzyskanie standardów zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zgodnych z ustawą	Liczba koordynatorów w stosunku do liczby rodzin zastępczych	MOPR, WSS	Polepszenie jakości działania rodzin zastępczych
5.8.	Zapewnienie szkoleń i superwizji dla pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba szkoleń liczba uczestniczących w szkoleniach	MOPR	Podniesienie kompetencji pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej
5.9.	Adekwatne do skali pieczy zastępczej zatrudnianie specjalistów dla wsparcia rodzin zastępczych i wykonywania działań wynikających z ustawy	Liczba specjalistów w Dziale Pieczy Zastępczej	MOPR	Polepszenie jakości działania rodzin zastępczych
5.10	Rozszerzanie liczby usamodzielnianych objętych dodatkowymi programami wsparcia	Liczba realizowanych programów wsparcia, liczba korzystających	MOPR WSS, COnd, PUP	Osiągnięcie pełnej samodzielności wychowanków pieczy zastępczej
5.11	Rozwój mieszkalnictwa chronionego dla osób opuszczających pieczę zastępczą	Liczba mieszkań chronionych, liczba miejsc liczba osób korzystających	MOPR, STBS, ZBiLK, TBS Prawobrzeże	Osiągnięcie pełnej samodzielności wychowanków pieczy zastępczej
5.12	Organizacja staży i praktyk pracowniczych dla opuszczających pieczę i dorastających w pieczy zastępczej	Liczba podmiotów przyjmujących na staż, liczba zrealizowanych staży, praktyk	MOPR, COnd	Osiągnięcie pełnej samodzielności wychowanków pieczy zastępczej
5.13	Pozyskiwanie i honorowanie wyszkolonych kandydatów na opiekunów usamodzielnienia	Liczba usamodzielnianych korzystających z instrumentów wsparcia Liczba szkoleń dla opiekunów	MOPR, COnd	Wzmocnienie wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej

		usamodzielnienia, liczba uczestniczących. Liczba opiekunów usamodzielnienia pozyskanych spoza pieczy zastępczej		
5.14	Zwiększanie liczby mieszkań docelowych dla usamodzielnianych w pieczy zastępczej	Liczba mieszkań docelowych przekazana usamodzielnianym	WSS, MOPR, STBS, TBS Prawobrzeże, ZBiLK	Zapewnienie dogodnych warunków mieszkaniowych wychowankom opuszczającym pieczę zastępczą
5.15	Wypracowanie możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych dla wychowanka usamodzielnianego o specjalnych potrzebach ze względu na niepełnosprawność	Liczba osób o takich potrzebach dla których wypracowane rozwiązanie	WSS, MOPR	Zapewnienie samodzielnego funkcjonowania wychowankom z niepełnosprawnościami opuszczającym pieczę zastępczą
5.16	Zwiększanie liczby dokonywanych ocen i ewaluacji usamodzielnienia z udziałem osób usamodzielnianych i opiekunów usamodzielnienia	Liczba końcowych ocen procesu usamodzielnienia	MOPR, COnd	Polepszenie jakości procesu usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej
5.17	Rozwój indywidualnego wsparcia dla osób w procesie usamodzielniania w formie mentoringu	Liczba osób objętych mentoringiem Liczba mentorów	MOPR, COnd	Zapewnienie indywidualizowanego wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej
5.18	Okresowe spotkania międzysektorowe dla omówienia i wypracowywania rozwiązań i zasad współdziałania	Liczba spotkań międzysektorowych	WSS, MOPR, COnd, organizacje pozarządowe	Podniesiona jakość działań i współpracy podmiotów działających na rzecz rodziny i pieczy zastępczej
5.19	Utworzenie platformy informacyjnej z ofertą	Liczba utworzonych stron internetowych	WSS, MOPR	Zwiększona dostępność

	wsparcia dla rodzin biologicznych, opiekunów zastępczych i osób usamodzielnianych			do informacji dot. działań na rzecz wsparcia rodziny i pieczy zastępczej
5.20	Organizacja kampanii społecznych poświęconych tematyce rodzicielstwa zastępczego	Liczba kampanii	MOPR, WSS	Zwiększona świadomość społeczności lokalnej o rodzicielstwie zastępczym

6. Finansowanie programu

Program finansowany będzie ze środków w budżecie Gminy Miasto Szczecin, przeznaczonych na finansowanie w poszczególnych latach zadań Programu, zarówno poprzez budżety jednostek organizacyjnych Miasta – realizatorów poszczególnych zadań, jak i poprzez udzielane dotacje. Zakłada się finansowanie części zadań programu ze środków przeznaczonych na realizację Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Potencjalnym źródłem finansowania są, możliwe do uzyskania w trybie konkursowym, dotacje ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2022 oraz środków na realizację krajowych programów wspierania rodziny. Znowelizowana ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dopuszcza możliwość dofinansowania kosztu realizacji zadania z zakresu wspierania rodziny, także w przypadku zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego.

Zadania realizowane przez inne, niż finansowane z budżetu miasta, jednostki i podmioty będą mogły być wspierane własnymi środkami tych jednostek i odrębnie przez nie uzyskanymi z innych źródeł.

Gmina Miasto Szczecin w ramach działań mających na celu wspieranie rodziny realizuje zadania własne oraz zlecone (dotacje na zadania zlecone z mocy ustaw oraz dotacje na zadania własne). Środki co roku zabezpieczane są w rozdziałach: 85154, 85220, 85501, 85502, 85504, 85508, 85510.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (zadanie własne, finansowanie własne, rozdział 85154). W ramach zadania finansowane są m.in. placówki wsparcia dziennego zapewniające pomoc w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin z problemami.

Mieszkania chronione (zadanie własne, finansowanie własne, rozdział 85220). Celem zadania jest zapewnienie pomocy społecznej w postaci lokalu mieszkalnego osobom, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu. Wsparcie rodziny następuje poprzez prowadzenie przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie sześciu mieszkań chronionych

dla 31 usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej oraz finansowanie dopłat do czynszu za mieszkanie docelowe dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej (Program "Dom na start"). Ponadto prowadzone są trzy mieszkania chronione dla 20 osób wychodzących z bezdomności.

Świadczenia rodzinne i fundusz alimentacyjny (zadanie zlecone z mocy ustaw, finansowanie – dotacja, rozdział 85502; zadanie własne, dofinansowanie do zadania zleconego (koszty obsługi), rozdział 85502). Celem zadania jest realizacja wypłat świadczeń rodzinnych, opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego za osoby otrzymujące świadczenia pielęgnacyjne oraz wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego. W ramach zadania finansowane są również koszty obsługi zadania, tj. wynagrodzenia pracowników oraz bieżące wydatki związane z realizacją zadania.

Wspieranie rodziny – własne i dotacje (zadanie własne, finansowanie własne oraz dotacja na zadania własne, rozdział 85504). W ramach zadania realizowana jest praca z rodziną polegająca na podejmowaniu działań zmierzających do poprawy funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w zakresie opiekuńczo-wychowawczym poprzez objęcie ich opieką przez asystentów.

Finansowanie pieczy zastępczej jest zadaniem własnym powiatu. Jej koszty niezmiennie rosną, bo przy podobnej, wysokiej skali pieczy zastępczej rosną jej jednostkowe koszty, a wprowadzane standardy i wymogi te koszty podnoszą. Wzrost wydatków na pieczę rodzinną, to także świadczenia z „Programu 500 +”. Koszt ten w całości finansowany jest ze środków budżetu Państwa. Wpływy od innych samorządów z tytułu sprawowania pieczy dla dzieci spoza Szczecina są mniejsze niż wydatki na pobyt dzieci szczecińskich na terenie innych powiatów. Wpłaty osób zobowiązanych za pobyt dziecka w pieczy są trudno ściągalne, zakres ich zobowiązań jest istotnie niższy niż koszty sprawowania pieczy. Znaczny zakres wydatków związanych z funkcjonowaniem pieczy zastępczej jest ponoszony poza działem klasyfikacji budżetowej 855 Rodzina np. koszty zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, inne niż wynagrodzenia koordynatorów koszty osobowe organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W rozdziale 85510 - w kwotach tych ujęte są koszty funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych dla których Miasto Szczecin jest organem prowadzącym, placówek prowadzonych na zlecenia Miasta Szczecin, rozliczenia z innymi jednostkami samorządu terytorialnego za pobyt dzieci dla których Miasto Szczecin jest powiatem właściwym, wydatkami na świadczenia dla usamodzielnianych z instytucjonalnej pieczy zastępczej i innych instytucji (wybrane placówki oświatowe , schroniska dla nieletnich).

W rozdziale 85508 - świadczenia i wynagrodzenia dla rodzinnej pieczy zastępczej, wynagrodzenia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, rozliczenia z innymi jednostkami samorządu terytorialnego za pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej poza powiatem, świadczenia dla osób usamodzielnianych z rodzinnej pieczy zastępczej.

Zadania zlecone w tym obszarze to pobyt dzieci cudzoziemskich w pieczy zastępczej, a przede wszystkim świadczenie 500+ dla dzieci pieczy zastępczej, a poczynając od roku 2018 także świadczenie „Dobry start”.

Wydatki ze środków własnych mają zdecydowanie przeważający charakter. Dodatkowe środki, to we wszystkich latach realizacji Programu dotacje z MRPiPS na dofinansowanie

zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, przyznawane w procedurze konkursowej, w trakcie trwającego roku budżetowego, w oparciu o zmienione corocznie kryteria i przy braku pewności ich otrzymania w kolejnych latach. Istotnym elementem tego wzrostu, jest udział środków z budżetu Państwa w finansowaniu świadczeń będących odpowiednikiem programów 500+, początkowo tylko dla dzieci w pieczy rodzinnej i placówkach typu rodzinnego a od 2019 roku także dla dzieci w pieczy instytucjonalnej.

Wydatki na pieczę instytucjonalną z tytułu przekształceń dla dostosowania jej do standardów ustawy poprzez tworzenie nowych placówek o liczbie miejsc mniejszej niż w obowiązujących standardach dodatkowo te koszty będzie podnosić.

Od 2017 r. wydatki te ujmowane są w nowoutworzonym dziale klasyfikacji budżetowej 855 – Rodzina

Ze względu na tożsamy w wypadku Szczecina charakter gminy i powiatu całość kosztów jest w kolejnych budżetach miasta ujmowana w części dotyczącej zadań powiatu. Upraszcza to planowanie i sprawozdawczość ale też utrudnia porównanie skali wydatków na działania wspierające rodziny i wydatki partycypujące gminy na organizację i funkcjonowanie pieczy zastępczej, która zawsze jest pochodną skuteczności wspierania rodzin, by ograniczyć pobyty w pieczy zastępczej do absolutnie koniecznego minimum.

7. Limit zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Limit dla nowo tworzonych zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	
Rok 2020	5 rodzin lub osób prowadzących rodzinny dom dziecka
Rok 2021	5 rodzin lub osób prowadzących rodzinny dom dziecka
Rok 2022	5 rodzin lub osób prowadzących rodzinny dom dziecka

Limit niewykorzystany w danym roku może zostać wykorzystany w kolejnych latach, w okresie realizacji Programu.

8. Monitoring i ewaluacja

Realizacja Programu będzie podlegała corocznemu monitoringowi, podstawowe dane umożliwiające odniesienie do zawartych w Programie wskaźników realizacji przyjętych celów, zostaną zobrazowane w rocznych sprawozdaniach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, w części dotyczącej wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej. Część dotycząca pieczy zastępczej zawierać będzie także zestawienie potrzeb w zakresie pieczy zastępczej, o których mowa w art. 182 ust 5 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Ponadto, narzędziem monitoringu Programu będą okresowe półroczne sprawozdania rzeczowo finansowe z realizacji zadań gminy i powiatu w zakresie ustawy o wspieraniu

rodziny i systemie pieczy zastępczej, sporządzane w systemie sprawozdawczości elektronicznej CAS. Ewaluacja przeprowadzana w trakcie realizacji Programu, w oparciu o porównawcze dane i oceny, ma przede wszystkim umożliwić ewentualną korektę Programu, gdyby z monitoringu wynikało zagrożenie dla realizacji kluczowych postanowień Programu.

9. Zakończenie

Przyjmując zawartą w preambule do ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej tezę, że „Skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami” oraz uwzględniając fakt, że zadania zarówno gminy jak i powiatu w obszarze zarówno wsparcia rodziny, jak i pieczy zastępczej zawarte zostały w jednym dokumencie zakłada się, że realizacja tak skonstruowanego Programu umożliwi spójną i efektywną realizację zawartych w nim celów i przewidywanych działań.

UZASADNIENIE

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła znaczące zmiany w systemie opieki nad dzieckiem i rodziną. Zostały wyraźnie podzielone kompetencje – w zakresie wsparcia rodziny, które przypisano gminie, oraz zapewnienia pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym opieki rodziców na poziomie powiatu.

Zgodnie z art. 176 pkt 1 i art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny, natomiast do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Dokumenty te, mimo iż odnoszą się do obszaru zagadnień ściśle ze sobą powiązanych, miały jak dotąd charakter odrębny i inną perspektywę czasową, mimo iż w znacznej części zadania realizowane w programie odnosiły się do tych samych instytucji i podmiotów. Ten stan rzeczy był podyktowany także zapowiadaną bardzo szeroko zakrojoną nowelizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w obliczu której zamysł stworzenia jednego dokumentu, mimo iż wstępnie powzięty został odłożony czasie.

Z końcem roku 2019 przestał obowiązywać "Programu wspierania rodziny Gminy Miasta Szczecin na lata 2017-2019" przyjęty Uchwałą NR XXVI/667/17 Rady Miasta Szczecin z dnia 24 stycznia 2017 r., natomiast Uchwałą NR III/80/19 Rady Miasta Szczecin z dnia 22 stycznia 2019 r. został przyjęty „Programu rozwoju pieczy zastępczej Gminy Miasto Szczecin na lata 2019-2021”. W związku z tym biorąc pod uwagę fakt, że zadania zarówno gminy jak i powiatu w obszarze wsparcia rodziny, jak i pieczy zastępczej zawarte zostały w jednym dokumencie zakłada się, że realizacja przedmiotowego Programu umożliwi spójną i efektywną realizację zawartych w nim celów i przewidywanych działań. Zatem niniejszą Uchwałą uchyla się aktualnie obowiązujący do 2021 roku „Program rozwoju pieczy zastępczej Gminy Miasto Szczecin na lata 2019-2021” oraz wprowadza się ujednolicony dokument pn. „Program wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej Gminy Miasto Szczecin na lata 2020-2022”

Ww. program, zgodnie z założeniami ustawy, odnosi się do celów strategii dotyczących wspierania rodziny w kryzysie, co skutkować ma ograniczeniem kierowania dzieci do form pieczy zastępczej i reintegracją rodzin. Program dotyczy też doskonalenia pieczy zastępczej, tak by dzieci pozbawione opieki rodziców naturalnych zyskiwały wsparcie umożliwiające im godne i samodzielne życie w przyszłości.

Realizacja celów Programu powinna w kilkuletniej perspektywie doprowadzić do udoskonalenia funkcjonującego systemu wsparcia dziecka i jego rodziny oraz systemu pieczy zastępczej, zgodnego z ustawowymi standardami opieki i wychowania.